

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Vernepleierens kompetanse i forbygging mot mobbing

The social educators competence in prevention of
bullying

Flusund, Glenn - André

Totalt antall sider inkludert forsiden: 35

Molde, 03.06.2020

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiattrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Torbjørg Bakke

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 03.06.2020

Antall ord: 8487

Sammendrag

Oppgaven går ut på hvordan kompetansen til vernepleiere kan være med på å styrke arbeidet den norske grunnskolen gjør for å forebygge mobbing. Den er skrevet som en del av bachelorutdanningen i vernepleie ved Høgskolen i Molde. Det er en litteraturstudie som tar for seg hva mobbing er, hvilke virkemidler skolen har for å forebygge mobbing og hvilken kompetanse vernepleieren innehar.

Innhold

1.0	Innledning	1
1.1	Hensikt	2
1.2	Problemstilling	2
1.3	Avgrensing	3
1.4	Oppgavens oppbygging.....	3
2.0	Metode	4
2.1	Fremgangsmåte	4
2.2	Forforståelse	5
2.3	Validitet og relabilitet	5
3.0	Teori	6
3.1	Mobbing som begrep	6
3.1.1	Ulike former for mobbing	7
3.1.1.1	Digital mobbing	8
3.2	Medias interesse for mobbing	9
3.2.1	Lovpålagt arbeid for skolen	9
3.2.2	Skolens arbeid mot mobbing.....	10
3.2.2.1	Konsistens	11
3.2.2.2	Rutiner og prosedyrer.....	12
3.2.2.3	Tiltak	12
3.2.2.4	Autorativ klasseledelse	15
3.3	Vernepleierens kompetanse	16
3.3.1	Miljøarbeid.....	17
3.3.2	Relasjon.....	17
3.3.3	Tverrprofesjonelt samarbeid	18
3.3.3.1	Anerkjennelse.....	19
4.0	Drøfting	19
4.1	Integrering av vernepleierens arbeidsmodell	19
4.2	Miljøarbeid i skolen	20
5.0	Avslutning	22
5.1	Oppsummering.....	22
5.2	Konklusjon	23

Referansliste..... 1

1.0 Innledning

Dagspressen omtalte en rekke hendelser i Nord-Norge på slutten av 1982, 3 gutter i 10-14 års alderen ble mobbet i en slik grad at de til slutt begikk selvmord. Disse hendelsene ble grundig omtalt av norske medier, og ble vendepunktet for medias fokus på fenomenet mobbing (Olweus 1992).

I 2014 tok en 13 år gammel gutt livet sitt etter å ha blitt mobbet ved 2 ulike skoler. Gutten byttet skole da flere forsøk på å få hjelp ikke lyktes. Da han heller ikke fikk nødvendig hjelp til å få slutt på mobbingen ved den andre skolen, resulterte det i at gutten tok sitt liv. Det fortelles om situasjoner hvor eiendelene hans blir kastet ut vinduet, og at matboksen blir trampet i stykker og brukt som fotball (Mikkelsen og Åsebø 2014). Etter melding til skolen om hjelp kommer den følgende tilbakemeldingen raskt: «Matboksene er et problem vi sliter med å finne en løsning på, det beste er nok å legge den et sted bare han vet om og hente den når det ringer inn» (Mikkelsen og Åsebø 2014). Hendelser som dette viser at Norge over lenger tid har hatt et dokumentert problem med mobbing i grunnskolen.

Temaet for oppgaven er hvordan vernepleierens kompetanse kan være nyttig i forebygging mot mobbing i grunnskolen. Forebygging av mobbingen i grunnskolen er en viktig del av skolens virkemiddel mot mobbing. På grunnlag av en landsdekkende undersøkelse gjennomført i 1983-1984 regnes det at ca 15 prosent av elevene i den norske grunnskolen var innblandet i mobbing. Tallene omfatter både ofre og mobbere. Ifølge Dan Olweus (1992) tilsvarende det 1 av 7 elever på grunnskolen. I Elin Skretting Lunde (2012) sin rapport om mobbing ble 12 500 elever plaget av andre elever. I elevundersøkelsen i 2016 svarte 6,3 prosent av elevene at de ble mobbet (Larsen, Ertesvåg og Kinn 2018). Det neste året var resultatet at 7,8 prosent av elever på 5.trinn ble mobbet. Elevundersøkelsen for 2017 viste at 6,6 prosent av elever blir mobbet to til tre ganger i måneden eller oftere. Dette er en økning fra rapporten i 2016 og tilsvarende rundt 50 000 elever (Larsen, Ertesvåg og Kinn 2018). Leder av Elevorganisasjonen forteller at 208 av 563 meldinger om mobbing, som ble sendt inn til fylkesmennene, sto ubehandlet ved utgangen av 2017. Etter aktivitetsplikten ble innført august 2017 hadde 144 klager om at skolen ikke oppfyller denne plikten blitt rapportert til fylkesmennene innen januar 2018. Etter gjennomgang av klagene fant fylkesmennene at 3 av 4 skoler ikke hadde gjort nok (Larsen, Ertesvåg og

Kinn 2018). Med tanke på at skolene har nulltoleranse er dette resultatet noe som setter spørsmålsteget ved måten skolen forebygger mobbing.

Den forforståelsen jeg har med mobbing er at det er noe som skolen ikke tar godt nok tak i selv om de har lovpålagt nulltoleranse. Nulltoleranse er noe som går igjen ved alle skoler, men det foregår likevel mobbing som både de ansatte autoritære voksne og assistenter vet om. Jeg har selv opplevd at det har foregått mobbing i de årene jeg gikk på grunnskolen. Min interesse for hvordan mobbing blir håndtert av skolens ansatte, hvorfor det fremdeles er et fenomen, samt at jeg har vært praksis ved en barneskole er avgjørende faktorer for mitt valg av tema for oppgaven. Denne oppgaven vil vise hvordan mobbing forklares som begrep. Hvilken kunnskap og verktøy har vernepleiere som kan bidra til at skolen kan forebygge mobbingen? Har vernepleierens kompetanse mulighet til å støtte forebyggingen av mobbing og hvordan er kompetansen viktig i grunnskolen?

1.1 Hensikt

Hensikten med denne oppgaven er at jeg ønsker å lære mer om vernepleierens kompetanse på skolen og finne ut hva det er skolen gjør for å opprettholde det de kaller nulltoleranse. Jeg ønsker å se på hva vernepleieren kan gjøre i en skole for å bidra til et skolesamfunn uten mobbing og ekskludering av elever. Oppgaven skal i sin helhet fremme vernepleierens rolle i forebyggende arbeid mot mobbing.

1.2 Problemstilling

Oppgavens problemstilling skal besvare de ulike spørsmålene i innledningen. Den skal være en veileder for hvordan oppgaven besvares. Ved valg av tema og avgrensning har jeg kommet frem til denne problemstillingen:

Hvordan kan vernepleierens kompetanse brukes i forebyggende arbeid mot mobbing i skolen?

Utrygge forhold på skolen kan ifølge kunnskapsoppsummeringen til Nasjonalt folkehelseinstitutt øke risikoen for psykiske helseplager. Mobbing er blant flere faktorer

som utpekes å være en stor belastning for den psykiske helsen (Lunde 2012). Skolene har lovpålagt nulltoleranse for mobbing og forebyggingen er et viktig verktøy for å oppnå en skolehverdag uten mobbing. I §9A - 2 presiserer Kunnskapsdepartementet elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø hvor trivsel, læring og helse blir fremmet (Opplæringsloven, §9A - 2, 1998). Vernepleiere har kompetanse som kan brukes i stor grad når det kommer til innsamling av data og analysing av miljøet i skolen. Denne oppfatningen har bidratt til valg av problemstilling. Denne oppgaven baserer seg på hvordan mobbing forebygges i grunnskolen. Begrepet mobbing har mange forklaringer, og fenomenet mobbing blir sett på som et individuelt begrep. Det vil si at forståelsen av hvilke situasjoner som er mobbing ikke begrenser seg til begrepsforklaringer basert på forskning. Mobbeofferets egen forståelse av situasjonen er avgjørende for at det skal være mobbing. Jeg kommer nærmere tilbake med forklaringer rundt begrepet mobbing i teorikapittelet.

1.3 Avgrensing

Denne oppgaven avgrenses til å omhandle barn i grunnskolen, det vil si 1. – 10. klasse. Oppgaven fokuserer på hva vernepleiere kan foreta seg i arbeid med forebygging. Den vil også drøfte muligheter vernepleiere har til å anvende miljøarbeid i skolen. Jeg har valgt å ikke avgrense det til en spesifikk type mobbing da det er mange ulike måter å forklare fenomenet på. Det er ulike former for mobbing, blant dem er tradisjonell mobbing og digital mobbing.

1.4 Oppgavens oppbygging

I kapittel 2 forteller oppgaven om metoden, hvor det forklares innhenting av informasjon og utdypet forklaring av forforståelse rundt temaet.

Oppgaven inneholder forklaring av begrepet mobbing. Den går også inn på skolens forebyggende arbeid mot mobbing. Deretter tas vernepleierens kompetanse opp, hvor arbeidsmodellen, miljøarbeid, relasjonskompetanse og tverrprofesjonelt samarbeid gjennomgås. Drøftingen inneholder sammenkobling av skolens arbeid mot mobbing og hvordan vernepleierens kompetanse kan brukes til å gjøre arbeidet helhetlig.

Avslutningsvis oppsummerer jeg arbeidet og kommer frem til en konklusjon.

2.0 Metode

Denne oppgaven er en litteraturstudie. Funn av litteratur baserer seg hovedsakelig ved bruk av metoden litteratursøk. Dette handler om å finne best mulig litteratur som kan belyse problemstillingen i oppgaven (Dalland 2014). De temaene det gjelder er mobbing, lovhemmel, skole og vernepleierens kompetanse.

2.1 Fremgangsmåte

Jeg startet med å finne artikler som omtalte temaet mobbing. Gjennom søk i databasen ATEKST, hvor jeg benyttet søkeordene mobb* AND skole*, fant jeg artikler datert tilbake til starten av 1970-tallet. Jeg forsøkte også søkene skolemobbing, mobbing og mobbere. De søkene ga resultater som var upresise da jeg ønsket resultater som omhandlet mobbing i skolen. Dette ga meg resultater som kunne gi et innblikk i hvordan mobbing blir portrettert i det norske media og jeg kunne se historier fra barn og foreldre som har opplevd situasjoner om mobbing. Resultatene jeg fikk ga meg bekreftelse på at mobbing har lenge vært en utfordring i den norske skolen. Gjennom vurdering av resultatene bestemte jeg hvilke artikler som var relevant å dra frem i oppgaven. Det var viktig for meg å finne artikler som ga et samfunnsorientert grunnlag for valg av tema. Jeg har i oppgavens helhet brukt databaser som: Oria, Nasjonalbiblioteket, lovdata og ATEKST.

I samtale med veileder fikk jeg tips om ulike forskere innen temaet mobbing i skolen som jeg kunne benytte meg av. Blant dem var Erling Roland, som sendte meg videre til Vaaland og Dan Olweus. Vaaland var en av forskerne jeg fant ved å søke gjennom henvisningene i Roland sitt register. Oria er høyskolens biblioteksdatabase, her har jeg funnet bøker om vernepleierfaget, profesjonens kompetanse og tverrfaglig samarbeid. I Nasjonalbiblioteket fikk jeg tilgang til bøker som omhandlet temaet mobbing i skolen siden samfunnet er i den situasjonen det er.

Da Norge er et av de landene som er ledende i forskning som handler om mobbing i skolen er det naturlig for meg å benytte meg av nordiske kilder (Roland 2014). Dette gjelder også for vernepleierfaget siden det er en profesjon som bare Norge har. Det nærmeste er «social worker» eller «social educator», og de profesjonene fyller ikke kompetansen en vernepleier har.

2.2 Forforståelse

Min forforståelse er at mobbing i skolen både er problematisk og utfordrende. Den er påvirket av historier og egne opplevelser som har skjedd gjennom tidene. Jeg har en oppfatning av at skolen gjør det de klarer, og har ressurser til, men mye av det er utenfor deres kontroll. Dette kan skyldes lav kompetanse i feltet eller at skolene ikke har en tverrfaglig kompetanse. Skolene er dominert av pedagoger og deres mål er at barna skal få faglig kunnskap. Min oppfatning av bred integrering av vernepleierens kompetansefelt i skolene er at de kan arbeide, rundt og med pedagogene, på et nivå som ser miljøet i sin helhet. Skolen har tiltak som er forebyggende mot mobbing og utrygge miljø for elevene. Min forforståelse av håndteringen er at den gjennomføres etter loven og deretter evaluert. Deretter er det oppfølgingen i miljøet som faller av noe. For å unngå at min forforståelse skal prege oppgaven har jeg brukt teori som er hentet fra ulike kilder. Forforståelsen kan være en feilkilde i leting etter litteratur om temaet. Jeg ønsker å anerkjenne alle kvalitetene profesjoner i skolene har. Dette kan jeg gjøre ved å drøfte det tverrfaglige samarbeidet.

2.3 Validitet og relabilitet

Det som menes med validitet er relevans og gyldighet. Det som måles må være gyldig for det som undersøkes, og være relevant. Relabilitet betyr at det som måles er pålitelig. Det handler om korrekte målinger og at eventuelle feilmarginer blir angitt (Dalland 2014).

Oppgaven bruker teori om mobbing i skolen skrevet av forskere som gjennom flere år med studier har opparbeidet relabilitet og kredibilitet om temaet. De er anerkjente forfattere og har bidratt til en god del av arbeidet utført på nasjonalt plan. Utvalgte artikler er basert på å få frem hvordan situasjonen har utviklet seg å vise at mobbing er en utfordring som har vært i norsk grunnskole i lang tid. De er historier fortalt av privatpersoner som ønsker forandring. I oppgaven ønsker jeg å få frem vernepleierens kompetanse og den relevansen den har i norsk grunnskole.

3.0 Teori

I dette kapitlet presenteres teori som er relevant for å besvare oppgavens problemstilling. Her presenteres først mobbing som begrep og ulike definisjoner blir tatt opp. Deretter går oppgaven inn på hvilke ulike former for mobbing, og et eget avsnitt om digital mobbing. Media sin dekning av mobbing i skolen er det neste som blir tatt opp. Etter dette er det naturlig å komme med ulike lovpålagte arbeidsoppgaver skolen har. Deretter presenteres teori om hvordan skolen arbeider. Her blir det skrevet om ledelsesmandat, rutiner og prosedyrer og tiltak, deretter tas autorativ klasseledelse opp. Vernepleierens kompetanse blir delt opp i ulike deler. Dette er arbeidsmodellen, miljøarbeid, relasjon og tverrfaglig samarbeid.

3.1 Mobbing som begrep

Mobbing er et komplekst begrep som har mange ulike beskrivelser. Dette kan gjøre det vanskelig å slå fast om situasjonen betegnes som mobbing eller ikke. Av de fleste forskere blir mobbing sett på som negativ atferd som både bevisst og ubevisst har som hensikt å skade mobbeofferet på en eller annen måte (Roland 2014). Vanligvis blir mobbing definert som en handling utført av en gruppe eller en enkelt person, mot et enkeltindivid eller en gruppe individer. Noen forskere mener at begrepet mobbing er betegnet som en gruppehandling. Det er her ordet mobb kommer fra (Roland 2014). Ordet kommer fra den engelske ordstammen «mob». Ordet antyder en stor og anonym gruppe mennesker som er aktive (Olweus 1992). Betegnelsen mobbing brukes også når ett individ plager og trakasserer ett annet individ (Olweus 1992). Mobbing slik vi ser på det i dagens samfunn er altså noe som kan bli utført av enkeltpersoner og grupper. Dette er noe som har kommet frem internasjonalt etter at de fleste situasjoner som beskrives, utføres av én person (Roland 2014). Definerings av mobbing blir også sett på ut ifra systematikk, i flere tilfeller er det hendelser som har skjedd over tid. Styrkeforholdet mellom offeret og handlingsutøverne er også noe som spiller inn i hvilke definisjoner som blir satt på begrepet mobbing. I de fleste tilfeller er offeret ut av stand til å forsvare seg fysisk og/eller sosialt i de gitte situasjonene hvor mobbing oppstår (Roland 2014).

Norge var det første landet som gjennomførte en landsdekkende aksjon mot mobbing (Roland 2014). Dette førte til en definisjon som lyder:

Det er mobbing/plaging når ett eller flere individer, gjentatte ganger og over tid, blir utsatt for negative handlinger fra ett eller flere andre individer.

Det bør føyes til at den som blir utsatt for plaging, vanligvis ikke har så lett for å forsvare seg. Han eller hun er gjerne litt hjelpeløs. Vi snakker ikke om plaging når det er krangel mellom omtrent like sterke individer. (Roland 2014, 24)

Dan Olweus (1992) mener at dersom mobbing blir utført av en gruppe er det mer ubehagelig og påfører mer skade for offeret. Olweus (1992) definerer situasjoner som mobbing når en person over en viss tid og gjentatte ganger blir utsatt for negative handlinger fra flere eller en person. Det er ifølge Olweus (1992) ikke snakk om mobbing dersom styrkeforholdet mellom de individene er i balanse. Han mener at mobbing krever at det er en viss ubalanse i styrkeforholdet mellom offeret og mobberen.

3.1.1 Ulike former for mobbing

Roland (2014) skriver om tre ulike hovedformer for mobbing. Han skriver om Heinemann og hans beskrivelser om fysisk mobbing. Ifølge Heinemann benytter de som plager virkemidler som slag, spark, holding, dytting eller annen fysisk tvang. Dette er den formen av plaging som er mest synlig og dramatisk for personer som ikke er involvert i plagingen. Det er derimot ikke den formen som er mest vanlig (Roland 2014). Roland (2014) mener at denne formen for mobbing er mest utført av gutter.

Den mest brukte formen for plaging er bruken av verbale virkemidler. Denne formen for mobbing blir utført av både jenter og gutter. Det er snakk om negative ord som blir rettet mot et individ. Dersom de verbale utsagnene resulterer i en kollektiv latter fra personer som får med seg situasjonen vil dette være en virkningsfull metode for å plage. Dette er noe mobbeofferet føler er vanskelig å forsvare seg mot (Roland 2014).

Den tredje formen for mobbing Roland (2014) nevner er utfrysning. Dette er en arena jenter benytter i større grad enn gutter. Denne formen kommer frem når mobbeofferet blir utestengt fra fellesskapet. I denne formen er det en forutsetning at offeret ønsker å være sammen med den eller de som utfører mobbingen. Roland (2014) forklarer at det er subtile virkemidler som for eksempel blikk, smil seg imellom og lignende. De som utfører

mobbingen har som formål å provosere slik at offeret får en reaksjon. Dette blir gjort på ulike måter, som for eksempel å påpeke klær eller utseende (Roland 2014).

Ved å se på de ulike formene, og hvilke metoder de brukes på, har Erling Roland (2014) kommet med en definisjon som lyder slik:

Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen. (Roland 2014, 25)

3.1.1.1 Digital mobbing

Det er viktig å skille mellom den direkte og indirekte siden av mobbing. Da den direkte siden av mobbing går ut på forholdsvis åpne angrep, dreier indirekte mobbing seg om sosial ekskludering (Olweus 1992). Olweus (1992) mener at det er viktig å være oppmerksom på den indirekte mobbingen siden den er mindre synlig for personer som er utenfor situasjonen. For barn og unge er Norge blant de landene i verden som har størst mobiltelefonetthet og nettilgang. Mobiltelefonen er for barn og unge, like viktig som brillen er for den voksne generasjonen. Dette utgjør en viktig sosial funksjon for barn og unge som gjør det lite overraskende når denne teknologien blir brukt til mobbing (Roland 2014). Nettmobbing har blitt et betydelig problem, nesten alle barn har tilgang på digital kommunikasjonsteknologi. Det er viktige forskjeller mellom kontaktmobbing og nettmobbing. En av dem er at mobberen ikke står ansikt til ansikt med offeret. Det er en viktig del av «feed back»-sløyfen som mangler. Dette betyr at de som plager ikke kan observere kroppsspråket til offeret, ei heller andre veien (Roland 2014). Når mobbing foregår over tekst, har offeret kun en tekst å forholde seg til. Det vil ikke være noe tonefall eller blick å forholde seg til. Ei heller vil det være en fysisk trussel å forholde seg til. Dette gjør at mobbingen som foregår på nett er mindre intens enn ved kontaktmobbing (Roland 2014). Mobberne har derimot en mulighet til å være anonyme når det kommer til nettmobbing. De kan være navnløse eller utgi seg for å være en annen person. Dette gjør at nettmobbingen kan gi mobberne mindre hemninger og truslene kan bli mer truende (Roland 2014). Erling Roland forteller at: «Det er lettere å si «hore» på nett enn direkte» (2014, 41). Nettet har flere egenskaper som kontaktmobbing ikke har, dette kan være evig hukommelse og voldsom spredningskraft (Roland 2014). Det kan brukes privat materiale

som bilder og video. Materialet kan være lagt ut av offeret selv eller være tatt mot offerets egen vilje. Telefoner har kamera som kan brukes til å spre bilder og video fra dusj og garderobe i for eksempel gymtimen (Roland 2014).

3.2 Medias interesse for mobbing

Den norske skolen har gjennom tidene hatt flere situasjoner med mobbing. Det norske media har artikler som omhandler situasjoner om mobbing både i og utenfor skolegården. Gjennom søk i ATEKST - databasen ved bruk av søkeordene mobb* AND skole* finner jeg at det norske media har skrevet om mobbing siden 1970 - tallet. I en artikkel fra 1973 beskrives det en situasjon hvor en gutt ble hentet av ambulanse etter slagsmål på skolegården. Barnets mor forklarer at dette ikke er første gang og skolens bestyrer forklarer at de ikke vet riktig hva som har skjedd, annet enn at det var et slagsmål (Haavik og Eriksen 1973). Artikkelen forteller at dette var et tilfelle av gruppemobbing hvor det var seks personer som utførte negative fysiske handlinger mot en person. Dette fenomenet har utviklet seg med tiden og har gått fra liten grad av dekning i norsk media til 4556 artikler i 2019 som omhandler søkeordene som har blitt benyttet. I databasen kan jeg se at det var noe som skjedde i overgangen fra 1994 til 1995. Databasen viser at i året 1994 ble mobbing omtalt 202 ganger mens i 1995 ble det omtalt 604 ganger. Dette er et stort sprang, og etter 1995 øker antallet dramatisk uten vise tegn til at mobbing ved skolene har blitt mindre av. Dette hoppet mellom 1994 og 1995 viser en artikkel til i 1995 hvor de forteller at fenomenet ikke er noe nytt. Det er heller noe samfunnet har blitt mer bevisst på. Dette kommer frem i et leserinnlegg hvor et tidligere mobbeoffer har uttalt seg (Verdens Gang 1995). Hva er det skolen gjør for å forebygge slike situasjoner? Med et bevisst samfunn er det tydelig at alt skolen gjør vil være tydelig for samfunnet. Dette gjør at skolen må være tydelig på hvordan de arbeider med mobbingen.

3.2.1 Lovpålagt arbeid for skolen

Skolen har ulike oppgaver rettet mot mobbing som er lovpålagt. Kapittel 9A i Opplæringsloven omhandler elevenes skolemiljø og dreier seg om hvilke plikter skolen har dersom miljøet ikke er godt og utrygt for elevene. I 2017 erstattet aktivitetsplikten de gjeldene handlingsplikten og vedtaksplikten. Aktivitetsplikten innebærer at de voksne som arbeider på skolen skal følge med, gripe inn og varsle dersom mobbing eller krenking

oppstår. I aktivitetsplikten er det nulltoleransen som ligger til grunn (Støen, Fandrem og Roland 2018, 18-19). Støen, Fandrem og Roland understreker at: «Dersom kommunen ikke reagerer raskt nok og på riktig måte, kan kommunen få dagbøter» (2018, 19).

I kapittel 9A - 3 om nulltoleranse og systematisk arbeid kommer det frem at skolen skal ha nulltoleranse mot mobbing. Skolen skal etter samme lovhjemmel sørge for et systematisk og kontinuerlig arbeid for å fremme helse, miljø og trygghet til elevene. Dette er rektor på skolen sin oppgave å opprettholde (Opplæringsloven, §9A - 3, 1998).

I kapittel 9A - 4 beskriver Kunnskapsdepartementet skolens plikt for å sikre et trygt skolemiljø. Skolen skal sørge for at elever, som er involvert i situasjoner som kan gi uttrykk for at skolemiljøet ikke er godt og trygt, blir hørt. Dersom det er mistanke eller kjennskap om en situasjon hvor dette er tilfellet skal skolen undersøke saken snarest (Opplæringsloven, §9A - 4, 1998).

Skolen har i oppgave å lage en skriftlig plan dersom det skal gjøres tiltak i en sak. I lovteksten formuleres kravene til planen slik:

- a) Kva problem tiltaka skal løyse
- b) Kva tiltak skolen har planlagt
- c) Når tiltaka skal gjennomførast
- d) Kven som er ansvarlig for gjennomføringa av tiltaka
- e) Når tiltaka skal evaluerast. (Opplæringsloven, §9A - 4, 1998)

Nina Lewin (2018, 44) understreker at aktivitetsplikten inntreer uavhengig av hva som er årsaken til at eleven mistrives. Hun sier at det er den subjektive opplevelsen for eleven av skolemiljøet som utløser aktivitetsplikten skolen har.

3.2.2 Skolens arbeid mot mobbing

«Person» versus «system» er også viktige orienteringspunkter når en lærer, en skole eller en kommune skal gjennomføre tiltak for å forebygge, avdekke og stoppe mobbing. (Roland 2014, 96)

Roland (2014) mener at det er ulike prinsipper for at tiltak mot mobbing skal lykkes. Kanskje det viktigste prinsippet er at de voksne skal ha et tydelig ledelsesmandat (Roland 2014). Det vil si at elevene skal ha en forståelse over hvor grenser går og hvor mye frihet man kan ta. Elever er enige med at voksne skal være sjef når det kommer til klassen. Det er forskjell på hvilke friheter de voksne lar elevene ta (Breum 2003). I en artikkel forteller Grete S. Vaaland, som er atferdsforsker, at elever mangler en klar og tydelig ledelse fra de voksne sin side. Slike tilstander hvor elever mangler et tydelig ledelsesmandat kan resultere i ustabile og utrygge klassemiljø (Breum 2003).

Mangelen på det tydelige ledelsesmandatet kan tyde på at organisasjonen, altså skolen, antyder at elevene skal ta ansvaret for tiltakene mot mobbing. Elevrådet kan godt ha gode initiativer som kan bidra til tiltakenes positive resultat, men det fungerer ikke uten støtte fra ledelsen (Roland 2014). Tydelige voksne betyr også at elevene skal kunne forstå hva de mener. Dette betyr at de voksne må forklare hva som er ansett som bra, og hvilken atferd som ikke blir akseptert (Roland 2014). Roland (2014) mener at en klar misforståelse er at støtte til atferd som anses som positiv er nok til å forebygge negativ atferd. Det er like feil som å tenke at kritikk av negativ atferd fremmer positiv atferd. De voksne som er i situasjoner med uønsket atferd skal ikke være redd for å gripe inn i situasjonen. Roland (2014) uttrykker at slike voksne er det barn og unge trenger. Dersom de voksne ikke klarer å ta hånd om situasjoner som er uønsket ender det opp med at de blir ansett som veike og uklare blant elevene.

3.2.2.1 Konsistens

En viktig måte skolen arbeider på er konsistens. For eksempel, om de holdningene de voksne har er like i ulike arenaer og aktiviteter oppnår den voksne å ha en autoritet gjennom hele skoledagen. De voksne må være konsistent med hva de sier og hvilke handlinger som faktisk blir gjort dersom situasjoner oppstår (Roland 2014). Roland (2014) forteller at de voksne oppnår konsistens når mobbingsfokusert forebygging kombineres med ledelse av elevene og god kommunikasjon. Skoler ønsker å fremme for eksempel inkludering ved bruk av ulike aktiviteter. Skolen bruker ulike aktiviteter som er rettet mot det å fremme positiv atferd i fellesskap (Senter for atferdsforskning 1996). Denne måten å arbeide på fungerer bare dersom den voksne er konsistent med hva som blir sagt til elevene og hva de selv gjør. Dersom den voksne bruker 20 minutter på å diskutere og ha øvelser

om høflighet sammen med klassen hver uke, men resten av tiden godtar respektløshet fra elever sender det utydelige signaler (Roland 2014).

3.2.2.2 Rutiner og prosedyrer

Det siste prinsippet Roland (2014) forteller om er å sette tiltakene i system. Han mener at det er når dette blir gjort at forebygging og tiltak mot mobbing har satt seg.

I lovteksten §9A - 4 beskriver Kunnskapsdepartementet hva som kreves å være med i planleggingen av tiltakene. Dette gjelder også tiltakene mot mobbing.

En form for systematikk er rutiner. Rutiner betyr i hovedsak å sette faste tidspunkt for hva som skal gjøres. Struktur er viktig for elevene, og dette kan oppnås ved å for eksempel ha faste prosedyrer ved oppstart av hver undervisningstime (Roland 2014). Dette kan bli brukt i form av felles opplisting av hvordan elever sin atferd forventes å være i klassemiljøet. En av rutinene som utføres av skolen er elevundersøkelser. Utdanningsdirektoratet pålegger skolen å utføre anonyme elevundersøkelser, men skolen utfører også elevsamtaler som er langt mer effektive i form av å innhente informasjon om hva som foregår i skolen (Roland 2014).

3.2.2.3 Tiltak

Systemnivået går ut på bestemmelser tatt av staten, fylket og kommunen når noe skjer. Hva er det som er handlingsmønsteret når situasjoner oppstår? Politikerne stiller krav til kommunene i Opplæringsloven. Kommunen skal gi forskrift om ordensreglementet til den enkelte grunnskolen (Opplæringsloven, §9A - 9, 1998). Det er kommunen som bestemmer hva hver enkelt skole skal gjøre for å bedre det psykososiale miljøet. Kommunen blir satt ulike krav til av Regjeringen og Kunnskapsdepartementet. Kunnskapsdepartementet fremsetter ulike utfordringer som de ønsker å løse. Dette gjøres ved å sette ulike krav til skoleeierne og skoleledelsen. En av utfordringene er for lite fokus på nulltoleranse for mobbing (NOU 2015: 2, 19). Tiltak som kan løse dette er en målrettet innsats mot mobbing, samt forebygging og håndtering av dette. «Et lag rundt eleven» er et annet tiltak som fremmer inntak av flere profesjoner i skolen som bidrar til et bedre skolemiljø (NOU 2015: 2, 21). Kunnskapsdepartementet understreker at PPT og skolehelsetjenesten vil ha en stor betydning i arbeid som lag rundt eleven (NOU 2015:2, 21). Andre tiltak kan være tiltak rettet mot heving av kompetanse de ansatte har ved skolene. Dette kan være i form

av klasseledelse, hvor videreutdanninger i alle fag har dette som et gjennomgående tema (NOU 2015: 2, 26). Skoleeierne kan også melde sine ansatte på kurs for å heve kompetansen. Det kan være kurs som omhandler for eksempel hva mobbing er og dens psykologi, avdekking ved bruk av ulike verktøy og observasjon, og metoder for å intervensere. Hensikten med slike kurs har i et tilfelle vært å etablere ressursteam med god kunnskap om avdekking av mobbing, hvordan saker med mobbing løses og en god kompetanse om regelverket (Bakken, Helgøy og Riise 2018, 191). Ansvar for oppfylging av pliktene for utvikling av et godt og trygt psykososialt miljø på skolen faller på rektor eller skolelederen (Jahnsen og Angelskår 2018, 72).

Når en ønsker en oversikt av tiltak på skolen er det relevant å snakke om tre ulike nivå. De nivåene er tiltak på skolenivå, klassenivå og individnivå (Olweus 1992). Det er ulike målgrupper for tiltakene, på skolenivå er det alle elevene på skolen som er i fokus. Tiltakene på dette nivået har som formål å skape betingelser og utvikle holdninger som gir et redusert omfang av mobbing ved skolen (Olweus 1992). Et tiltak som utføres her er inspeksjonssystemet. Dette er et naturlig og enkelt tiltak som motvirker mobbing. For at dette systemet skal fungere må de voksne være innstilt på å gå inn i situasjoner med mobbing som oppstår i skolegården, selv om det bare er en mistanke om det (Olweus 1992). Dette støtter en holdning om at mobbing ikke blir akseptert og sender et klart signal til både mobbere, offeret og andre elever.

På klassenivå gjelder det samme prinsippet som på skolenivå, bare at her er det elevene i klassen som er målgruppen. Det vil si at målgruppen for tiltakene er alle elevene i den gjeldende klassen (Olweus 1992). Tiltak som gjennomføres på dette nivået er for eksempel læring gjennom samarbeid. Læring gjennom samarbeid er noe som kan gjøres i en gruppe på 2 eller flere elever. De har et felles mål og den voksne kan utforme oppgaven slik at elevene får en gjensidig positiv avhengighet mellom gruppemedlemmene. Dette betyr at alle elevene i gruppen har en form for eierskap til arbeidet, dette kan gjøres ved at elevene skriver under på arbeidet for å vise hvem som har arbeidet i gruppen. Det kan også oppnås positiv avhengighet gjennom belønning av felles arbeid for å fremme samarbeid (Olweus 1992). Dan Olweus (1992) understreker at det er viktig at den voksne holder øye med grupperelasjonene og legger opp gruppene med eksisterende kunnskap om de sosiale forholdene i klassen. Et annet tiltak som har klassen som målgruppe er klasseregler mot mobbing. Dette går ut på at den voksne, i samarbeid med elevene, kommer frem til enkle

regler som er utformet konkret mot mobbing. Det er viktig at elevene er engasjerte i utformingen av dem for at reglene skal gi elevene en ansvarsfølelse (Olweus 1992).

Tiltak på individnivå er tiltak som er rettet mot enkeltelever. Målgruppen i tiltakene er rettet mot for eksempel mobberen og mobbeofferet, men også deres foresatte. Alvorlig samtale med mobberen er et av tiltakene. Olweus (1992) mener at den voksne ikke bør nøle med å ta tak dersom det er mistanke om eller det er sett gjennom kartlegging at det forekommer mobbing. Målet med samtalen vil være å fremme budskapet om at mobbing ikke er akseptabelt og få mobbingen til å ta slutt. Den voksne må være klar over at mobberen kan forsøke å bagatellisere egen atferd og fremheve offerets rolle. Eventuelt kan dette være å rettfærdiggjøre egne handlinger med at offeret blir fremstilt som aggressiv og dum (Olweus 1992). Etter samtalen er det vanlig at den voksne og klasserådet følger opp virkningen av samtalen i form av observering. Dersom det ikke varer kan flere samtaler, med rektor til stede, være relevant for å markere alvorret (Olweus 1992). I samtaler med mobbeofferet er målet å gi eleven opplevelse av at den voksne er der for å hjelpe. Det typiske er at mobbeofrene ikke ønsker å være sentrum for oppmerksomheten og er redd for negative konsekvenser dersom de snakker om mobbingen. De blir ofte truet med mer mobbing dersom de sladrer (Olweus 1992). Den voksne skal sørge for at eleven blir garantert en effektiv beskyttelse mot trakassering. Dette krever en nøye oppfølging av saken inntil nye mobbeforsøk er fjernet (Olweus 1992).

Arbeid i samarbeid med foresatte er viktig arbeid på individnivå. Når det forekommer mobbing i skolen er det naturlig at den voksne underretter de foresatte om saken. Det er viktig fordi skolen skal informere de foresatte om hva som skjer på skolen, men også fordi de foresatte har stor medvirkning på potensiell forandring (Olweus 1992). Det kan være hensiktsmessig å kalle inn de foresatte for både mobbeofferet og mobberen til møte, sammen med elevene. Målet med møtet er å komme frem til en plan for å løse utfordringene, samt etablere et positivt samarbeid med de foresatte. Det er også ønskelig å få de foresatte til å utøve sin innflytelse på barna på en måte som er hensiktsmessig (Olweus 1992). Det er en fordel om møtet ikke er et engangstilfelle og at situasjonen oppfølges med nye møter der utviklingen vurderes. Dersom det utvikles positive relasjoner mellom de foresatte til mobberen og offeret kan det ha en positiv virkning og være et steg i riktig retning for bedre relasjon mellom barna (Olweus 1992). Det er klart at det må anses som skolens ansvar å ordne opp i mobbingutfordringer i miljøet på skolen, men de

foresatte kan gjøre en stor forskjell og forandre situasjonen til det bedre. De foresatte til mobberen må gjøre det klart for barnet at de ser alvorlig på mobbing og at slik atferd ikke aksepteres. Det kan utvikles regler og forutsetninger hjemme sammen med barnet. Dersom de reglene som er satt blir fulgt er det viktig at barnet for ros fra de foresatte, men dersom reglene ikke opprettholdes er en negativ konsekvens som følge et virkemiddel. Olweus (1992) mener at om både skole og hjem gir negative reaksjoner til mobbingen kan det øke sannsynligheten til positiv endring hos barnet. Det er hensiktsmessig at de negative konsekvensene diskuteres på forhånd og at de er nøye gjennomtenkt. Negative følger av mobbing bør ikke være fysiske påføringer som juling (Olweus 1992).

Hva kan mobbeofferets foresatte gjøre? Dersom de mistenker at barnet deres er et offer for mobbing skal de kontakte skolen umiddelbart, om skolen selv ikke har kontaktet dem angående situasjonen. Ettersom det typiske offeret er et barn som er usikker, engstelig, har dårlig selvtillit og få eller ingen venner er det viktig at de foresatte forsøker å forbedre den dårlige selvfølelsen (Olweus 1992). Dette kan gjøres ved å utvikle eventuelle positive egenskaper eller talenter. Om det finnes en interesse for fysiske aktiviteter er det ønskelig at barnet forsøker seg i dette feltet. Fysisk aktivitet kan redusere «kroppsangst», noe som gir bedre selvtillit. Økt selvtillit kan føre til at barnet utgir andre signaler til jevnaldrende og sine omgivelser, noe som kan bedre relasjoner med andre (Olweus 1992). Ved å delta i ny fritidsaktivitet kan barnet havne i et nytt miljø som ikke bedømmer barnet ut fra negative oppfatninger som flere av klassekameratene har. Det kan få stor betydning om barnet får en ny venn blant de nye kameratene (Olweus 1992). Sosialt avviste barn kan ha vansker for å ta kontakt med jevnaldrende, og det er viktig at de foresatte hjelper barnet med konkrete anvisninger til hvordan de kan gå frem med å etablere kontakt. Ettersom barnet har opplevd dårlige erfaringer er det viktig med mye ros og oppmuntring da offeret kan gi opp selv ved små skuffelser (Olweus 1992).

3.2.2.4 Autorativ klasseledelse

Forskning underbygger sterkt at en klar klasseledelse gir best resultater, både når det gjelder faglige resultater og psykososiale forhold i klassen (Roland 2014). Den autoritære voksne tar initiativ som barn og unge kan tjene på. De skal vise respekt og innlevelse for alle barn og unge som personer. Erling Roland (2014) mener at dersom den voksne gjør dette forebygger de mobbing og gjøre det enklere å stoppe det dersom det oppstår (2014, 103). De autoritære voksne kan ha to hovedmåter å tenke på. Den ene er fokus på sosiale

ferdigheter, den andre er faglige ferdigheter. De sosiale ferdighetene er en forutsetning for et godt resultat for faglig fremgang (Roland 2014). Den voksne skal være tydelig ved å oppmuntre positiv atferd og vise at den negative atferden ikke blir akseptert. Roland (2014) hevder at dersom de voksne sier JA blir virkningen av et NEI sterkere. Dette gjelder også omvendt (2014, 103-104).

En autoritær klasseledelse vil føre til et bedret klassemiljø noe som er forebyggende mot mobbing. Dersom det er et bra klassemiljø i klasserommet vil dette miljøet flyte videre ut i skolegården og korridorene, dette er noe som bidrar til forebygging mot mobbing i de arenaene også (Roland 2014).

Det at de voksne viser omtanke hevder Roland (2014) ikke er en underlig grunn til at det er redusert mobbing i miljøet. Det er noe de voksne må vise for elevene på en eller annen måte. Omtanke er noe som kan vises gjennom generell oppmerksomhet. Dersom det oppstår situasjoner med sterke følelser som sorg og glede, får den voksne som er tilstede og viser omtanke en tilknytning til eleven. Dette er det Roland kaller den myke siden ved autoritet og den gjør at eleven får tillit til den voksne som person (2014, 108).

En autoritær klasseleder viser ikke bare støtte og omsorg, men vet også når det skal settes grenser og vise når noe ikke er akseptabelt (Roland 2014). Eleven skal vite hva som kreves faglig, men også sosialt, det er de voksne sin oppgave å gi beskjed når kravene ikke oppfylles (Roland 2014).

3.3 Vernepleierens kompetanse

Vernepleieren har kunnskap om hvordan en kan bistå og tilrettelegge for mennesker med kognitive-, sosiale- og fysiske utfordringer (Fellesorganisasjonen 2017). Vernepleierens kompetanse blir særlig relevant innen forebygging for mobbing og tilrettelegging av miljøet rundt barn og unge (Nordlund, Thronsen og Linde 2015). Fellesorganisasjonen (2017) beskriver kompetansen vernepleieren har som viktig innen skole. Det vernepleierfaglige arbeidet er dynamisk, det vil si at det pendler mellom systematisk tiltaksarbeid og relasjonelt arbeid (Fellesorganisasjonen 2017). Autoritativ klasseledelse kan knyttes opp mot vernepleierens relasjonskompetanse. Det relasjonelle arbeidet utført av vernepleiere baserer seg på relasjon til den det gjelder. Det krever faglig kunnskap og

evne til å bidra til at den andre personen opplever å bli sett og anerkjent (Fellesorganisasjonen 2017).

For å forstå vernepleierens kompetanse er det viktig å se på hvordan en vernepleier arbeider. Vernepleierfaget har en arbeidsmodell. Den beskriver forskjellige fokus eller faser i en arbeidsprosess som er rettet mot et mål. Det er en problemløsningsmodell, og den beskriver en prosess fra kartlegging via målvalg, tiltak og til evaluering (Brask, Østby og Ødegaard 2016, 24). Datainnsamlingen gjort gjennom kartleggingen skal analyseres for å finne et mønster (Aadland 2013). Brask, Østby og Ødegaard forteller at; «Vernepleieren skal ha kompetanse i observasjon, registrering og annen kartlegging» (2016, 24). Videre forteller de at vernepleieren skal arbeide i nært samarbeid med brukeren. Dette arbeidet skal være rettet mot brukeren sine ønsker og utføres på en målrettet måte (Brask, Østby og Ødegaard 2016). De fasene arbeidsmodellen beskriver er nødvendige for den helhetlige prosessen i tiltaksarbeid. Fasene utgjør konsekvenser for hverandre, det vil si at det arbeidet som blir utført i en fase av modellen vil bestemme utfallet i den neste fasen (Linde og Nordlund 2006).

3.3.1 Miljøarbeid

En av vernepleierens kompetanser er miljøarbeid. Dette har en sentral posisjon i arbeidet og det dreier seg om at vernepleieren har en faglig tilnærming til å påvirke individuelle forutsetninger og rammefaktorer til tjenestemottakeren. Målrettet miljøarbeid dreier seg om systematisk tilnærming av fysiske, psykiske og sosiale faktorer i miljøet med personlig vekst som måloppnåelse (Brask, Østby og Ødegård 2016). Miljøarbeid kan ha stor betydning for aktiviteter som er relasjonsskapende. I et kartlagt utrygt miljø kan miljøarbeid bidra til å synliggjøre og motivere elever til å endre atferd.

3.3.2 Relasjon

En relasjon er betegnet som et resultat av samhandling mellom tjenestemottaker og hjelper. Når vernepleieren har oppnådd en god relasjon til tjenestemottakeren kan mottakeren oppleve tillit, respekt, trygghet og tilknytning. Dette kan resultere i at tjenestemottakeren åpner seg i større grad om det som oppleves som utfordrende (Røkenes og Hanssen 2012). Røkenes og Hanssen (2012) mener at dersom en relasjon er god kan en kritisk kommentar

fra hjelperen oppfattes som hjelp og omtanke, men i motsetning kan tjenestemottakeren oppfatte kommentaren som krenkende og føle seg avvist dersom relasjonen er dårlig. Denne spesifikke kompetansen som vernepleieren har innebærer å kunne samhandle med mennesker på en hensiktsmessig måte. Det er ifølge Røkenes og Hanssen (2012) fagpersonens ansvar å legge til rette for tjenestemottakeren. Vernepleieren skal kunne kjenne sin relasjon til tjenestemottakeren for å kunne forstå tjenestemottakerens opplevelse og hva som skjer i samspillet mellom partene (Røkenes og Hanssen 2012). Greta Marie Skau (2017) mener at en viktig kilde til kunnskap er egne erfaringer. Reflektering og nærhet overfor egne erfaringer er med på å øke forståelse for viktige nyanser i samspill og for det menneskelige (Skau 2017). Vernepleie er en profesjonalitet hvor det er forventet å ha en relasjonsetisk bevissthet. Denne bevisstheten om egen opptreden og hvordan den påvirker andre er en egenskap. Det å ha kompetanse til å ha forståelse av relasjonen med tjenestemottaker kan være forskjellen mellom å krenke og å oppnå tillit hos tjenestemottakeren (Skau 2017).

3.3.3 Tverrprofesjonelt samarbeid

Vernepleieren har kompetanse innen tverrfaglig samarbeid. Dette er noe som kreves når det arbeides i helse- og sosialfag. Tverrfaglig samarbeid kan sammenlignes med et symfoniorkester (Willumsen 2009). I et symfoniorkester har hvert instrument sine innspill og uttrykk som bidrar til at det fungerer i sin helhet. Willumsen (2009) sammenligner orkesteret med det tverrfaglige samarbeidet hvor profesjonsrollene bidrar med ulike kompetanser og tjenester. Willumsen (2009) deler kompetansen til ulike profesjoner mellom: kjernekompetanse, overlappende kompetanse, felleskompetanse og spisskompetanse.

Kjernekompetanse er kompetansen profesjonen har som skiller den fra de andre profesjonene. Det vil si den kompetansen profesjonen utmerker seg på (Willumsen 2009). Den overlappende kompetansen er beskrevet av Elisabeth Willumsen (2009) som den kompetansen flere av profesjonene, men ikke alle, har til felles. Det tredje skillet av kompetanse er felleskompetanse, denne kompetansen defineres som felles faglig kunnskap. Eksempel for dette er verdigrunnlag som utvikles over tid i samarbeid, dette er i form av språk, begreper og ferdigheter (Willumsen 2009, 25). Det siste kompetanseskillet i det tverrfaglige samarbeidet er spisskompetanse. Willumsen (2009) utdyper denne typen

kompetanse som en spesifikk kompetanse opparbeidet gjennom fordypning i forbindelse med videreutdanning eller spesialisering. Denne kompetansen kan også være opparbeidet gjennom lang erfaring og praksis i feltet (Willumsen 2009).

3.3.3.1 Anerkjennelse

I det tverrfaglige samarbeidet er anerkjennelse en viktig faktor for at det skal fungere. Kjernen i god kommunikasjon er å anerkjenne den andre, det vil si å være aktiv lyttende når den andre snakker (Eide og Eide 2007). I tverrfaglig samarbeid er kommunikasjon med hverandre avgjørende for samarbeidet. En anerkjent profesjon i tverrfaglig samarbeid betyr verdsettelse av arbeidsinnsats, ferdigheter og kunnskap (Huseby og Streitlien 1996). Dersom man mangler anerkjennelsen i samarbeidet kan motivasjonen falle eller resultere i at profesjonen ikke blir verdsatt.

4.0 Drøfting

I denne delen av oppgaven skal vernepleierens kompetanse drøftes opp mot teoretiske funn som er gjort gjennom oppgaven. Hvordan kan vernepleieren bidra til at de forebyggende tiltakene skolen gjør har en større virkning på mobbing i norsk grunnskole? Drøftingen av vernepleierens kompetanse blir gjort i lys av allerede eksisterende elementer i skolen som forebygger mobbing.

4.1 Integrering av vernepleierens arbeidsmodell

Vernepleierens arbeidsmodell er en problemløsningsmodell som beskriver prosessen av utvikling av tiltak gjennom kartlegging, målvalg og evaluering (Brask, Østby og Ødegaard 2016). Dette blir særlig relevant i det lovpålagte arbeidet skolen utfører. I Opplæringsloven §9A - 4 beskrives kravene for den skriftlige planen det skal gjøres tiltak for. I lovteksten formuleres kravene til planen slik:

- a) Kva problem tiltaka skal løyse
- b) Kva tiltak skolen har planlagt
- c) Når tiltaka skal gjennomførast
- d) Kven som er ansvarlig for gjennomføringa av tiltaka

e) Når tiltaka skal evaluerast (Opplæringsloven, §9A - 4,1998).

Denne lovpålagte oppgaven kan sammenlignes med måten vernepleiere arbeider på med arbeidsmodellen. Første ledd spør hvilket problem tiltaket skal løse. Ved å bruke arbeidsmodellen kan dette kobles til kartleggingen. Problemområdet blir definert og konkretisert gjennom kartleggingen. Kartlegging er resultater basert på en metode for datainnsamling. En vanlig metode for datainnsamling i skolen er elevundersøkelser. Ifølge Roland (2014) er skolene pålagt av Utdanningsdirektoratet å gjennomføre anonyme undersøkelser. Informasjonen som blir innhentet av de undersøkelsene er nyttig i videre arbeid. Datainnsamlingen må være tilpasset situasjonen brukeren er i, og for denne oppgaven gjelder dette mobbing (Linde og Nordlund 2006). For å kunne avdekke informasjon er korte og konkrete spørreundersøkelser til elevene som ikke er anonyme mer effektive (Roland 2014). Dette kan være i form av konkrete spørreundersøkelser rettet mot mobbing som blir utført i klassen.

Etter utført kartlegging går arbeidsmodellen over til analysering. Gjennom analyseringen vil vernepleieren forsøke å finne et mønster eller se resultatet av kartleggingen som en helhet for å finne en sammenheng (Aadland 2013). Vernepleierens oppgave i analysen er å finne mulige årsaker til mobbingen. Når dette er gjort går modellen over til målvalg. I denne prosessen går vernepleieren over problemområdene og definerer dem etter prioritet. Vi kan se for oss at hovedmålet er et trygt skolemiljø. Det mest relevante problemområdet for å oppnå dette skal velges ut, og på bakgrunn av dette utformes kortsiktige og langsiktige mål (Linde og Nordlund 2006). Det utformes overordnede mål som representerer de langsiktige målene og delmål som representerer de kortsiktige målene. Et delmål er grunnlaget for valg av tiltak. Målene skal være tidsbestemte, spesifikke, målbare og realistiske (Linde og Nordlund 2006). Dette er med på å fylle kravene som blir presentert i §9A - 4 av Opplæringsloven.

4.2 Miljøarbeid i skolen

En av vernepleierens sentrale kompetanseområder er miljøarbeid. Med faglig tilnærming forsøker vernepleieren å påvirke individuelle forutsetninger og rammefaktorer til tjenestemottakeren. Noe som kan ha stor betydning for aktiviteter som er relasjonsskapende er målrettet miljøarbeid (Brask, Østby og Ødegaard 2016). Skolen har

ulike tiltak som kan støtte opp mot den kompetansen vernepleieren har i miljøarbeid. Miljøarbeid er med på å bygge relasjon til elevene. Relasjonsarbeid er noe som kan resultere i at tjenestemottakeren, i denne settingen blir det elevene i skolen, åpner seg til de voksne om det som oppleves som utfordrende på skolen (Røkenes og Hanssen 2012). Når de voksne har god relasjon til elevene kan de oppleve tillit, respekt, trygghet og tilknytning til dem (Røkenes og Hanssen 2012). Miljøarbeidet vernepleieren utfører egner seg til de tre ulike nivåene for skolens tiltak mot mobbing. De nivåene er skolenivå, klassenivå og individnivå (Olweus 1992). På skolenivå er et tiltak som utføres, inspeksjon i friminuttene. Skolenivå går ut på at hele skolen og elevene er målgruppen for tiltakene som blir utført (Olweus 1992). Tiltaket går ut på at de voksne har tilsyn til elevene når de er ute i skolegården (Olweus 1992). Her kan vernepleieren bygge på relasjonene som eksisterer med elevene og oppnå nye relasjoner med flere elever. En voksen som utfører autorativ klasseledelse arbeider med relasjon i bakgrunnen. Autorativ klasseledelse handler om å vise omsorg og støtte, men samtidig sette grenser og si ifra når noe er uakseptabelt (Roland 2014). I situasjoner med inspeksjon kan vernepleieren, etter et kartlagt skolemiljø, bygge en relasjon til elevene som gir respekt, trygghet og tillit. Dette kan resultere i mindre mobbing med vernepleierens nærvær grunnet elevenes oppfatning av den etablerte ledelsesfiguren som kommer av autorativ klasseledelse.

I klassenivå er tiltak som læring gjennom samarbeid relevant. Klassenivå går ut på at det er klassen i sin helhet som er målgruppe for utformede tiltak (Olweus 1992). Her skal den voksne sette sammen grupper som skal samarbeide med en felles oppgave. Ved utformingen av denne gruppen er det viktig at læreren tar i bruk kunnskap om det sosiale fellesskapet i klassen (Olweus 1992). Med godt kartlagt klasse miljø og god inspeksjon i skolegården, kan vernepleieren bidra med sin kompetanse til å utforme et sosiogram som gir en oversikt av relasjoner i klassen. Gjennom hyppig kartlegging av samarbeidet som foregår i gruppene, koblet med gode observasjoner av hvordan gruppedynamikken utvikler seg ellers på skolen, kan vernepleieren evaluere og reorganisere gruppene slik at enkeltelever tjener på samarbeidet sosialt. Det er ønskelig at elevene får mulighet til å samarbeide med flest mulig medelever fordi det kan bidra til at motsetninger i klassen reduseres og øke samholdet (Olweus 1992).

Individnivå er det nivået som går inn på arbeid med enkeltelever. Samtaler med mobberer og samtaler med mobbeofferet er tiltak som dekkes av dette nivået (Olweus 1992). I

samtale med mobberer er det den voksne som skal fremme holdningen om at mobbing ikke er akseptabelt. Deretter blir det satt krav til mobberer eller gruppen med mobbere som skal forebygge fremtidige situasjoner med mobbing. Om de kravene som blir satt ikke opprettholdes eller gjennomføres, kan samtale med rektor til stede være relevant for å videre fremme alvoret (Olweus 1992). Samtaler med offeret går ut på å gi eleven en følelse av at den voksne er tilstede og er der for å hjelpe (Olweus 1992). Tiltaket om samtaler med offeret kan relatere til relasjonsarbeidet som vernepleiere gjennomfører. Her kommer vernepleierens etablerte relasjon til eleven, som har blitt bygd opp gjennom tidligere arbeid utført på de andre nivåene, til nytte. Dette kan gjøre at eleven oppsøker den voksne når noe skjer og vernepleieren kan bruke sin kompetanse innen kommunikasjon og relasjon til elevens fortjeneste. For å kunne gi mobbeofferet den hjelpen og tryggheten som skolen skal tilby er det ofte nødvendig å ha et nært samarbeid og tett utveksling av informasjon mellom skolen og elevens familie. Om saken blir tatt videre i systemet skal den voksne helst ha samtykke fra offeret. Det vernepleieren må huske på i slike situasjoner er at offeret ofte er nervøs for negative konsekvenser av å snakke om mobbingen. Da må vernepleieren ta ansvaret og vurdere om det er etisk riktig å ta tak i situasjonen til tross for offerets protester (Olweus 1992).

Her kommer vernepleierens brobyggerrolle inn i bildet. Brobyggerrollen er beskrevet av Brask, Østby og Ødegaard (2016) som rollen vernepleieren inntar når samhandling på individets vegne foregår på systemnivå. Skolen har et tverrprofesjonelt samarbeid som tar form på flere måter. Blant dem er eksterne kilder som PPT, BUP og barneverntjenesten, samt interne grupper som ledelsesmøter og teammøter. I de tverrfaglige miljøene vil vernepleieren være elevenes stemme, og gjennom resultater fra arbeidet med arbeidsmodellen vise hvordan rammene kan justeres. Dette for å bedre livskvaliteten til enkeltindivider som opplever utfordrende skolehverdager.

5.0 Avslutning

5.1 Oppsummering

Mobbing har over lang tid vært en utfordring i den norske grunnskolen. Skolene har brukt ressurser på å etablere tiltak i skolene som skal forebygge situasjoner med mobbing. Det at barn skal ha en trygg skolehverdag er elementært og en plikt skolen skal sørge for.

Dessverre er ikke skolehverdagen slik for alle barn per i dag, selv med de tiltakene skolen har iverksatt for å forebygge mobbing og utrygg skolehverdag. Etter at Opplæringsloven kapittel 9A ble innført, har ansvaret for iverksetting av tiltak og arbeid mot mobbing blitt tydelig plassert på skolen, lærere og andre ansatte, og skolens ledelse.

5.2 Konklusjon

Hensikten med oppgaven var å se på hvordan vernepleierens kompetanse kunne være med på å forebygge mobbing i skolen. Mobbing er et fenomen som har spredt seg over flere arenaer i hverdagen, men det er barn som opplever det hver dag på en arena som skal være et trygt og sosialt område. Skolen har flere tiltak som blir satt til verk, både lovpålagt og etter behov. For at de tiltakene skal oppnå resultater krever det kompetente og engasjerte arbeidere som ønsker å stå i situasjoner som går imot det som gir trygge rammer.

Vernepleie er en profesjon som fokuserer på positiv endring, målrettet miljøarbeid og relasjon, dette er noe skolen må fokusere på for at endring skal oppnås. Pedagogene som er tilstede har kvalifikasjoner som kan virke positivt på situasjonen, men kompetansen vernepleieren har vil kunne styrke virkningen av tiltakene. Kanskje er det tilfeldig hvilke voksne i skolen elevene knytter seg til, men vernepleierens kompetanse om relasjoner kan styrke muligheten og dermed gi profesjonen en mulighet til å kunne arbeide i nært fellesskap med elevene. Det er mange voksne i skolen som har god kompetanse som pedagoger, men de mangler kjernekompetansen som vernepleieren innehar.

Vernepleierens kompetanse kan også være relevant når det er behov for kontaktetablering med eksterne hjelpeinstanser (Kapittel 3.3.3).

Min konklusjon er dermed at flere vernepleiere inn i skolen, som arbeider målrettet for å forebygge mobbing eller redusere de negative konsekvensene rundt mobbing, er et godt tiltak for å komme nærmere en skole uten mobbing. I tillegg vil dette også kunne bidra til at lærere og assistenter kan ha større fokus på sitt fag.

Referanseliste

Aadland, Einar. 2013. *Og eg ser på deg ... Vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. 3.utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Bakken, M. Bente, Guttorm Helgøy og Trond Hansen Riise. 2018. «Innsatsteam mot mobbing og PPTs rolle.» I *Stemmer i mobbesaker: Resultater og erfaringer i Stigma-prosjektet*, redigert av Janne Støen, Hilde Fandrem og Erling Roland, 189 - 212. Bergen: Fagbokforlaget.

Brask, Ole David, May Østby og Atle Ødegaard. 2016. *Vernepleierens kjerneroller: en refleksjonsmodell*. Bergen: Fagbokforlaget

Breum, Susanne. 2003. «Forsker advarer mot elevstyrt skole.» *Stavanger aftenblad*, 01.02.2003.

<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/owLea/forsker-advarer-mot-elevstyrt-skole>

Dalland, Olav. 2014. *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 5.utgave. Oslo: Gyldendal akademisk.

Eide, Hilde og Tom Eide. 2007. *Kommunikasjon i relasjoner: Samhandling, konfliktløsning og etikk*. 2.utgave. Oslo: Gyldendal akademisk.

Fellesorganisasjonen. 2017. «Om vernepleieryrket.» Oppdatert 12.september, 2017.

<https://www.fo.no/getfile.php/1313870-1550142797/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Vernepleierbrosjyre%202017riktig.pdf>

Haavik, Knut og Svein A. Eriksen. 1973. «Nytt tilfelle av skole-mobbing, hentet med ambulanse.» Verdens gang, 01.02.1973, ATEKST

<https://www.retriever-info.com/proxy/?id=055016197302103Lw0091oTQdH4dHG8p2EHVjN10020101071a&x=3e5acff5082dac142361fdfe118d2c31>

Huseby, Roar og Åse Streitlien. 1996. *Måltrettet miljøarbeid: Å arbeide med voksne som har psykisk utviklingshemning*. Telemarksforskning: Notodden og NKS Fjernundervisning.

Jahnsen, Hanne og Terje Angelskår. 2018. «Den kommunikasjonen – Jeg kunne gjort det annerledes: Om rektors rolle i mobbesaker.» I *Stemmer i mobbesaker: Resultater og erfaringer i Stigma-prosjektet*, redigert av Janne Støen, Hilde Fandrem og Erling Roland, 71-94. Bergen: Fagbokforlaget.

Larsen, Kristine Næss, Oda Ruggesæter Ertesvåg og Erlend Kinn. 2018.

«Elevundersøkelsen: Over 50.000 norske elever blir mobbet.» NRK, 22.01.2018.

https://www.nrk.no/norge/elevundersokelsen_-over-50.000-norske-elever-blir-mobbet-1.13878154

Lewin, Nina. 2018. «Høyesterettens stemme om mobbing i skolen.» I *Stemmer i mobbesaker: Resultater og erfaringer i Stigma-prosjektet*, redigert av Janne Støen, Hilde Fandrem og Erling Roland, 31-48. Bergen: Fagbokforlaget.

Linde, Sølvi og Inger Nordlund. 2006. *Innføring i profesjonelt miljøarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Lunde, Skretting Elin. 2012. «Skolemiljø – arena for læring og samvær.» Statistisk sentralbyrå.

<https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/skolemiljo-arena-for-laering-og-samvaer>

Mikkelsen, Maria og Synnøve Åsebø. 2014. «17 000 elever blir mobbet. Odin var en av dem.» *Verdens gang*.

<https://www.vg.no/spesial/2014/odin/>

Nordlund, Inger, Anne Thronsen og Sølvi Linde. 2015. *Innføring i Vernepleie: Kunnskapsbasert praksis, Grunnleggende arbeidsmodell*. Oslo: Universitetsforlaget.

NOU 2015: 2 *Å høre til – Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-2/id2400765/>

Olweus, Dan. 1992. *Mobbing i skolen: hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Gyldendal akademisk

Opplæringsloven. *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen av 17.juli 1998 nr.61*.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Roland, Erling. 2014. *Mobbingens psykologi: Hva kan skolen gjøre?.* 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Røkenes, Odd Harald og Per - Halvard Hanssen. 2012. *Bære eller bryte: Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. 3.utgave. Bergen: Fagbokforlaget.

Senter for atferdsforskning. 1996. *Elevrådets idéperm mot mobbing: barnetrinnet*. Oslo: Nasjonalt læremiddelsenter.

Skau, Greta Marie. 2017. *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. 5.utgave. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Støen, Janne, Hilde Fandrem og Erling Roland. 2018. «Mobbing i et systemperspektiv.» I *Stemmer i mobbesaker: Resultater og erfaringer i Stigma-prosjektet*, redigert av Janne Støen, Hilde Fandrem og Erling Roland, 11-30. Bergen: Fagbokforlaget.

Verdens gang. 1995. «SI DET I VG.» 30.12.1995, ATEKST

<https://app.retriever-info.com/go-article/020019199512301266885/null/archive/search?type=jwt>

Willumsen, Elisabeth. 2009. «Tverrprofesjonelt samarbeid i praksis og utdanning i helse- og sosialsektoren.» I *Tverrprofesjonelt samarbeid i praksis og utdanning*, redigert av Elisabeth Willumsen, 16-34. Oslo: Universitetsforlaget.